

בענין איסור בקום ועשה ושב ואל תעשה

בגמ' עירובין דף ק. ... שאין עולין באילן ואין נתלין באילן ואין נשענין באילן ולא יעלה באילן מבעוד יום וישב שם כל היום כולו... תני חדא אם עלה מותר לירד ותני חדא אסור לירד... אמר רב הונא בריה דרב יהושע כתנאי... מתן ארבע במתן אחת ר"א אומר ינתנו במתן ד' ור' יהושע אומר ינתנו במתנה אחת אמר לו ר"א הרי הוא עובר על בל תגרע אמר לו ר' יהושע הרי הוא עובר על בל תוסיף א"ר אליעזר לא אמרו אלא כשהוא בעצמו אמר לו ר' יהושע לא נאמר בל תגרע אלא כשהוא בעצמו ועוד א"ר יהושע כשנתת עברת על בל תוסיף ועשית מעשה בידך כשלא נתת עברת על בל תגרע ולא עשית מעשה בידך, לר"א דאמר התם קים עשה עדיף ה"נ ירד, לר' יהושע דאמר התם שב ואל תעשה עדיף ה"נ לא ירד.

והנה דברי הגמ' תמוהין, דמה ענין מח' ר"א ור' יהושע בנוגע לענין בל תוסיף ובל תגרע במתנת בכור שנתערב במתנת עולה, לירידה מאילן בשבת דהוי איסור דרבנן. ובאמת עצם מח' ר"א ור' יהושע צ"ב וכי נחלקו אי שב ואל תעשה או קום ועשה חמורין ומה ענין זה לבל תגרע ובל תוסיף.

והנה עיי"ש ברש"י וז"ל "ואי משום בל תגרע דחטאת כדקאמר טעמא מוטב שיעקר בל תגרע מאליו שהוא יושב ואינו עוקר הלאו בידיים מעבור על בל תוסיף שהוא עוקרו בידיים." והנל"פ בכונת רש"י דהנה לר' יהושע דאמר דמוטב שיעבור על בל תגרע באמת דזה תימה שיעבור על בל תגרע בשביל זריקת הדמים וכי מותר לעבור על לאו דאורייתא משום דהוי בשב ואל תעשה, ועוד דיש כאן עצה שלא יעבור על בל תגרע שלא יזרוק הטעם כלל ויבטל מצות הקרבה אבל לא יעבור על בל תגרע דלכאורה בל תגרע עובר רק אם זרק אחת ולא השלים מנין הזריקות אבל בלא זרק כל עיקר לכאורה אין כאן אי' בל תגרע (עיי' בזה במנ"ח מצוה תנ"ה) אלא ע"כ צ"ל דאף לר' יהושע אינו עובר כלל אא"י בל תגרע, ומלבד מטעמא דר"א שפי' רש"י דאינו עובר אבל תוסיף משום עשה דדם חטאת דוחה לת' דבל תוסיף שהרי זהו טעם דוקא דר"א ולא דר"י, ואשר נראה לומר בזה דמה דקאמר רש"י הוא דכיון דהוי בשב ואל תעשה אינו עובר כל עיקר וזהו כוונתו דהלאו דבל תגרע נעקר מאליו, דהיינו דהגבהו אינו עובר על הלאו ונראה דהטעם הוא דכיון דהוא מוכרח משום מצות זריקת הדם והוי כאנוס מחמת המצוה

דבאיסור דשב ואל תעשה אינו עובר כלל אי הוי אנוס ובזה נחלקו ר"א ור"י אי באיסור דשב ואל תעשה באנוס מחמת מצות זריקת הדם או עובר אבל תגרע, דר' יהושע סבר דשב ואל תעשה כיון דאינו עושה מעשה אם הוי אנוס אין כאן מעשה עבירה כלל דאין האיסור מצורף אליו כיון שאינו עושה מעשה ורק באי' קום ועשה דהגברא עביד מעשה אף באנוס כזה מחמת המצוה מצורף האיסור אליו, ובזה חולק ר"א דסבר דאף באי' דשב ואל תעשה אי הוי אנוס מחמת מצוה עובר על האי' ומצורף אליו. ונמצנו למדין לפ"ז דמחלוקתן אינו נוגע ללאו דבל תגרע לבד אלא בכל אי' שב ואל תעשה, ולפ"ז הרי מובן שפיר דברי הגמ' שדימה מח' ר"א ור"י לשבות דעלייה באילן בשבת, שהרי אין זה מח' מסוימת לענין בל תגרע אלא דבכל אי' בשב ואל תעשה אם אנוס מחמת המצוה אין בו אי' כלל ואין זה מדין אנוס דבדרשה דולנערה לא תעשה דבר אלא דכיון שהוא עשה זה מחמת המצוה אין האיסור מצורף אליו דהוי כמו שנעשה מאליו, ולכן גם גבי אילן דביושב על האילן הוי שב ואל תעשה אבל העלייה וירידה הוי קום ועשה, ולכן לר"א לבשב ואל תעשה אפי' מחמת אנוס מצורף האיסור אליו בישיבה באילן כיון דעובר בכל עת ירד אבל לר' יהושע דשב ואל תעשה מחמת אנוס אין איסור כאן דמה דאינו יורד הוי משום האיסור דרבנן דירידה באילן ולכן ע"י שהייתו באילן אינו עובר משום אי' דהשתמשות באילן דכיון דהוי בשב ואל תעשה והוא אנוס מחמת האי' ירידה בקום ועשה אין כאן איסור. וזהו גופא מה דדחתה הגמ' לקמן ע"כ לא קאמר ר' יהושע התם שב ואל תעשה עדיף אלא דלא קא עביד איסורא אבל הכא קא עביד איסורא וברש"י כשהוא יושב ואינו נותן הלאו דבל תגרע ובעשה דונתן על קרנות נעקרין מאליהן אבל זה ישיבתו תשמיש שהוא משתמש באילן, עכ"ל דהיינו השתמשות באילן לא חשיב שב ואל תעשה אלא דהשתמש הוי קום ועשה.

והנה בירושלמי פ"ג דפסחים איתא דהך מח' ר"א ור"י הוי לשיטתן ממחלוקתן בפסחים דאיתא במשנה בפסחים כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה, א"ר יהושע לא זה הוא חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא אלא מפרישתה ומניחה עד הערב ואם החמיצה החמיצה. ולפי"ד הרי אתי שפיר דשם מדובר באי' דבל יראה ובל ימצא דהוי' לאו שאין בו מעשה ועובר בשב ואל תעשה וגם שם מוכח לעבור מטעם המצוה ואנוס משום המצוה דהפרשת חלה ולכן הוי לשיטתן אי באי' שב ואל תעשה עובר במקום שאנוס מחמת המצוה שאין האי' מצורף אליו.